

Sygn. akt II UK 209/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 lutego 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Myszka (przewodniczący)

SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z wniosku B. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
z udziałem zainteresowanej P. Sp. z o.o. w W.
o odpowiedzialność członka zarządu spółki za zaległe składki,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 lutego 2010 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 6 lutego 2009 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 11 czerwca 2008 r. Sąd Okręgowy - Sąd Ubezpieczeń Społecznych w W. zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 24 września 2004 r. w ten sposób, iż stwierdził, że B. K. nie ponosi

odpowiedzialności za zaległości „P.” spółki z o.o. z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od 1 stycznia 2001 r. do 31 grudnia 2002 r. i nie jest zobowiązana do zapłaty składek za ten okres (pkt 1), w pozostałym zakresie odwołanie oddalił (pkt 2) i zniósł wzajemnie między stronami koszty procesu (pkt 3).

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżył częściowo Zakład Ubezpieczeń Społecznych, wnosząc o zmianę objętego apelacją pkt 1 sentencji orzeczenia poprzez oddalenie odwołania B. K.

Zaskarżonemu wyrokowi apelujący zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego i procesowego, a w szczególności art. 116 § 1 i 2, art. 116a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (Dz.U. Nr 137 ze zm.) w związku z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. nr 137 ze zm.) przez przyjęcie, że do dnia 31 grudnia 2002 r. odpowiedzialność członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością ustawodawca uzależniał od skierowania egzekucji do wszystkich składników majątku spółki, niezależnie od tego, czy istniały i jaką wartość przedstawiały poszczególne składniki tego majątku, oraz wykazania przez wierzyciela w powyższy sposób bezskuteczności egzekucji z całego majątku spółki; art. 13 § 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. prawo upadłościowe (Dz.U. z 1991 r. Nr 118 ze zm.), przez przyjęcie, że postanowienie Sądu Rejonowego XVII Wydział Gospodarczy z dnia 26 listopada 2002 r., sygn. akt XVII U .../02, oddalające wniosek o ogłoszenie upadłości spółki P. z powodu braku majątku dłużnika nie jest, w rozumieniu art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej, równoznaczne z bezskutecznością egzekucji składek należnych za okres do dnia 31 grudnia 2002 r.; sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego materiału dowodowego i przyjęcie, że spółka do dnia 31 grudnia 2002 r. posiadała, poza środkami wpływającymi na jej konto, inne składniki majątku, z których możliwe było zaspokojenie wierzyciela, i nieuwzględnienie w tym zakresie w szczególności ustaleń Sądu Rejonowego w sprawie sygn. akt XVII U .../02.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyła częściowo również B. K., wnosząc o zmianę objętego apelacją pkt 2 sentencji orzeczenia poprzez zmianę decyzji ZUS i

orzeczenie, że wnioskodawczyni nie odpowiada za zaległości P. Sp. z o.o. z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, w tym i tych powstałych po 1 stycznia 2003r. oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania za drugą instancję. Powyższemu wyrokowi apelująca zarzuciła naruszenie art. 116 §1 Ordynacji podatkowej przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że zachodzą przesłanki jej odpowiedzialności za zaległości P. Sp. z o.o. z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres po 1 stycznia 2003r. oraz wadliwe ustalenie stanu faktycznego (sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego) przez przyjęcie, że egzekucja z majątku P. Sp. z o.o. zaległości z powyższych tytułów za okres po 1 stycznia 2003r. okazała się w całości lub w części bezskuteczna.

Wyrokiem z dnia 6 lutego 2009 r. Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym i odwołanie B. K. oddalił. Sąd zauważył, że zarówno z sentencji wyroku, jak i z jego uzasadnienia wynika, iż Sąd Okręgowy różnicował odpowiedzialność wnioskodawczyni jako członka zarządu spółki z o.o. P. z tytułu zaległych składek należnych organowi rentowemu, „zwolnił” ją z tej odpowiedzialności za okres od 1 stycznia 2001 r. do 31 grudnia 2002 r. stwierdzając, że B. K. nie ponosi odpowiedzialności za niezapłacone przez spółkę składki na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne oraz na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i nie jest zobowiązana do zapłaty składek za podany okres. Oddalając odwołanie od decyzji z dnia 24 września 2004 r. w pozostałym zakresie Sąd pierwszej instancji „potwierdził” odpowiedzialność wnioskodawczyni z tytułu niezapłaconych składek za okres od 1 stycznia 2003 r. do lipca 2003 r.

Uzasadniając to rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy stwierdził, że jeśli chodzi o pierwszy okres (od stycznia 2001 r. do grudnia 2002 r.) to Zakład Ubezpieczeń Społecznych ograniczył się tylko do prowadzenia egzekucji z rachunków bankowych spółki i nie wykorzystał wszystkich możliwych sposobów wyegzekwowania długów. Egzekucja nie była prowadzona do całego majątku firmy

i dlatego nie można uznać, że została spełniona przesłanka bezskuteczności egzekucji o której mowa w art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej, w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2002 r. Egzekucja skierowana do rachunków bankowych spowodowała częściowe pokrycie należności. Natomiast głównym motywem odmiennego orzeczenia jeśli chodzi o okres od dnia 1 stycznia 2003 r. Sąd Okręgowy uczynił zmianę przesłanek odpowiedzialności członka zarządu spółki, jaka nastąpiła po tej dacie na skutek nowelizacji art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej. Sąd pierwszej instancji podkreślił, że od tej daty przesłanką umożliwiającą przyjęcie odpowiedzialności członka zarządu spółki stała się także częściowa bezskuteczność egzekucji z majątku spółki, co w przedmiotowej sprawie miało miejsce. Sąd Okręgowy argumentował ponadto, że nie zostały spełnione w tym drugim okresie przesłanki egzoneracyjne (zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości lub wykazanie, że nie zgłoszenie takiego wniosku nastąpiło bez winy strony).

W ocenie Sądu drugiej instancji różnicowania odpowiedzialności wnioskodawczyni nie da się prawidłowo uzasadnić zmianą treści art. 116 §1 Ordynacji podatkowej. Pomimo częściowej zmiany treści tego przepisu jego znaczenie prawne nie zmieniło się. Zdaniem Sądu Apelacyjnego niesłuszny jest zarzut, iż Zakład Ubezpieczeń Społecznych w pierwszym okresie nie wykorzystał wszystkich możliwych sposobów egzekucji, a w szczególności nie skierował jej do całego majątku spółki. Taki zarzut byłby skuteczny tylko wtedy gdyby wnioskodawczyni jako członek zarządu spółki wskazała inne składniki majątku firmy a egzekucja skierowana do nich - była realna. Tymczasem z przesłuchania Barbary Kowalskiej wynika, że majątek spółki na styczeń 2003 r. obejmował: sprzęt komputerowy, dwuletni samochód Fiat Punto i sprzęt laboratoryjny kupiony dla innej filii za około 100.000 zł. Majątek, jego aktywa, były jednak pozorne, samochód został skradziony jesienią 2002 r., a sprzęt laboratoryjny został przejęty przez bank w zamian za kredyt. Spółka nie miała nieruchomości ani innych ruchomości, miała natomiast długi wobec innych firm. Natomiast efektywny majątek spółki wedle bieżącej oceny z listopada 2002 r. stanowiła gotówka w kwocie niewiele ponad 7.000 zł, samochód wartości około 1000 zł oraz należności w kwocie około 20.000 zł. (dowód - akta sprawy XVII U .../02 - k-63). Taki stan majątku spółki najlepiej

świadczył o nierealnych możliwościach prowadzenia egzekucji do całego majątku firmy. Potwierdzeniem złej sytuacji finansowej spółki było oddalenie wniosku o ogłoszenie upadłości spółki, co nastąpiło 26 listopada 2002 r. a więc jeszcze w „pierwszym okresie odpowiedzialności” (dowód: akta sprawy XVII U .../02 - koperta k-74 a.s.). Powyższe dowodziło, iż wnioskodawczyni jako członek zarządu spółki nie wykazała, że we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub wszczęto postępowanie zapobiegające ogłoszeniu upadłości (postępowanie układowe) lub że niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości lub niewszczęcie postępowania zapobiegającego ogłoszeniu upadłości (postępowania układowego) nastąpiło bez jej winy. Czyniąc powyższe ustalenia faktyczne Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, że okoliczności sprawy przemawiają za uwzględnieniem apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a w konsekwencji za zmianą zaskarżonej części wyroku i oddaleniem odwołania B. K.

Na powyższe orzeczenie wnioskodawczyni wniosła skargę kasacyjną zarzucając w niej naruszenie prawa materialnego przez oczywiście błędną wykładnię art. 108 § 3 i § 4 i art. 116 § 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (tekst jednolity: Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60), polegającą na przyjęciu przez Sąd Apelacyjny, że kryteria odpowiedzialności skarżącej Barbary Kowalskiej za cały okres objęty decyzją organu rentowego z 24 września 2004 r. są jednolite (nie są zróżnicowane) podczas, gdy prawidłowa wykładnia wskazanych przepisów Ordynacji podatkowej prowadzi do wniosku, że inne były kryteria odpowiedzialności skarżącej B. K. za zaległości z tytułu składek objętych powyższą decyzją powstałe przed 1 stycznia 2003 r., a inne za zaległości z powyższego tytułu powstałe po tej dacie, to jest na podstawie art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. Wskazując na powyższe, wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się nieuzasadniona. Przepisy regulujące odpowiedzialność osób trzecich za zobowiązania podatkowe podatnika podlegają ścisłej wykładni. Nie jest jednak dopuszczalna taka wykładnia, która podważałaby sens istnienia przepisu. Przepis art. 116 Ordynacji podatkowej, mający z mocy art.

31 i 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205 poz. 1585) zastosowanie do składek na ubezpieczenie i inne fundusze, podobnie jak przepis art. 299 Kodeksu spółek handlowych, chroni prawa wierzyciela niewypłacalnej spółki i w tym celu wprowadza odpowiedzialność członków jej zarządu. Odpowiedzialność ta byłaby iluzoryczna, gdyby przepis interpretować w ten sposób, że odpowiedzialność członka zarządu była uzależniona od bezskuteczności egzekucji wyłącznie w całości. Przy takiej wykładni wyegzekwowanie od spółki minimalnej części zaległości podatkowych, i brak możliwości skutecznej egzekucji do pozostałej części majątku, powodowałby niemożność dochodzenia pozostałej części od osób trzecich - członków zarządu spółki. W takiej sytuacji wierzyciel utraciłby możliwość dochodzenia zagwarantowanych przepisami prawa roszczeń. Ponadto okoliczność prowadzenia egzekucji do części majątku spółki powodowałaby odwrócenie sytuacji prawnej stron, gdzie na wierzycielu spoczywałby obowiązek udowodnienia, że egzekucja należności do pozostałej części nie była możliwa, co kłóci się z treścią art. 116 § 1 pkt 2, który pozwala uwolnić się osobie trzeciej od odpowiedzialności w sytuacji, gdy wskaże mienie spółki, z którego egzekucja umożliwi zaspokojenie zaległości podatkowych spółki w znacznej części. Słusznie zatem Sąd Apelacyjny uznał, że przepis nie może być interpretowany w sposób oczywiście krzywdzący wierzyciela. Tym samym zastosowanie zaprezentowanej w skardze kasacyjnej metody interpretacji, polegającej na porównaniu poprzedniego i obecnego brzmienia przepisu w celu wykazania zasadności zwolnienia wnioskodawczynie z odpowiedzialności za zaległości podatkowe spółki za sporny okres sprzed 1 stycznia 2003 r. nie ma uzasadnionych podstaw. W poprzednim stanie prawnym przepis art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej stanowił, że członkowie zarządu ponoszą odpowiedzialność „jeżeli egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna”, a w obecnym brzmieniu użyte zostało określenie: „jeżeli egzekucja z majątku spółki okazała się w całości lub w części bezskuteczna”. Porównując oba sformułowania, wskazać należy, iż pierwotną wersję przepisu należy interpretować w kontekście regulacji zawartej w art. 108 § 3 Ordynacji podatkowej, co prowadzi do wniosku, że odpowiedzialność osób trzecich występuje wówczas, gdy egzekucja z majątku podatnika okazała się w całości lub w części bezskuteczna, a późniejsze dodanie

do art. 116 Ordynacji podatkowej treści „w całości lub w części bezskuteczna” w istocie niczego nie zmieniło (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2007 r. II UK 250/06, OSNP 2008 nr 15 – 16, poz. 234).

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.